

به نام خدا

وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

(ایرانداک)

خلاصه گزارش طرح پژوهشی سازمانی

عنوان طرح پژوهشی

بررسی دیدگاه دانشجویانِ کاربرِ سامانه ملی ثبت پایان‌نامه، رساله، و پیشنهاد در زمینه چگونگی اشاعه فراداده‌ها، داده‌ها، و متن آن‌ها

تاریخ شروع طرح پژوهشی	۱۴۰۲/۱۰/۴	تاریخ پایان طرح پژوهشی	۱۴۰۳/۱۱/۱۶
نام و نام خانوادگی مجری طرح پژوهشی	سیروس علیدوستی		
نام و نام خانوادگی همکاران طرح پژوهشی	فرزانه سهلی		

درباره طرح پژوهشی

ده‌ها سال است که پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) در کار گردآوری پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها است و چند سالی است که پیشنهادها و این مدارک را نیز گردآوری می‌کند. ولی در سال ۱۳۹۵ این کار با آیین‌نامه‌ای در شش فصل و ۱۸ ماده پیشرفت بسیاری کرد. در این آیین‌نامه، برای نخستین بار سخن از پیشنهادها نیز به میان آمد. افزون بر ثبت مدارک، ایرانداک باید بخشی از اطلاعات آن‌ها را بی‌درنگ و تمام‌متن پیشنهادها و نیز پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها را هم پس از گذشت زمان‌هایی در وب و رایگان اشاعه دهد. در ۳۱ مرداد ۱۳۹۶ نیز مجلس شورای اسلامی «قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» را تصویب کرد که تبصره‌ی آن درباره ثبت همه پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها، و پیشنهادها برای همه دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی، و فناوری کشور در ایرانداک بود. بر پایه این پیشینه، کار ثبت و اشاعه اطلاعات پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌ها در ایرانداک در سامانه ملی ثبت پیشنهاد، پایان‌نامه، و رساله و نیز پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) گسترش یافت. با این همه، تاکنون دیدگاه بهره‌داران این سامانه‌ها بررسی نشده است. از این رو، در این پژوهش، دیدگاه دانشجویانِ کاربرِ سامانه ملی ثبت پایان‌نامه، رساله، و پیشنهاد در زمینه چگونگی اشاعه فراداده‌ها، داده‌های گزیده

و افزوده، چند برگ، و تمام متن پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها، و پیشنهادها بررسی و بر پایه آن، پیشنهادهایی برای بهبود سامانه‌ها و نیز سیاست‌ها داده شد.

روش پژوهش

رویکرد یا روش‌شناسی این پژوهش، کمی و روش آن پیمایش بود. جامعه این پژوهش؛ دانشجویان کاربر سامانه ملی ثبت پایان‌نامه، رساله، و پیشنهاد (در نشانی sabt.irandoc.ac.ir) بودند. شمار این کاربران در سال ۱۴۰۱، بیش از ۱۹۱ هزار تن بوده است. شمار نمونه هم بر پایه جدول «کریسی‌مورگان» ۳۸۴ تن برآورد شد. شیوه نمونه‌گیری، «نمونه‌گیری در دسترس» بود. برای گردآوری داده‌های این پژوهش نیز یک پرسش‌نامه بر پایه الگوی «دواس» درست شد. این پرسشنامه با کاربرد سامانه پرسش‌نامه‌ساز پُرسا (در نشانی porsa.irandoc.ac.ir) ساخته شد. پس از گردآوری داده‌ها، آمار توصیفی به کار رفت. برای کاربرد آزمون‌ها آمار استنباطی، نخست نرمال بودن توزیع داده‌ها بررسی شد. نخستین آزمون آمار استنباطی به کار رفته در این پژوهش، آزمون «کولموگروف - اسمیرنوف» برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها بود. آزمون دوم، آزمون دوجمله‌ای بود که از آزمون‌های ناپارامتری است و برای استنباط درباره نسبت‌ها به کار می‌رود. آزمون دیگر، آزمون «یو مان - ویتنی» (یا آزمون «مجموع رتبه ویلکا کسون») بود که برای مقایسه دو نمونه یا گروه وابسته از داده‌ها به کار می‌رود. ریزگان این آزمون‌ها در بخش یافته‌ها، جداگانه آمده‌اند.

یافته‌های طرح پژوهشی

یافته‌های کلیدی این پژوهش نشان داد که:

۱. موافقت جامعه با دسترسی باز به فراداده‌های پیشنهادها و پایان‌نامه‌ها/ رساله‌ها به زبان انگلیسی در پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) و همچنین اشاعه و انتشار فراداده‌ها و تمام متن پایان‌نامه‌ها/ رساله‌ها در نهادهای جهانی بیش از میانگین بود. افزون بر این، بیش از نیمی از جامعه با دسترسی باز به تمام متن پیشنهادها و پایان‌نامه‌ها/ رساله‌ها؛ در گنج، بی‌درنگ پس از ثبت آن‌ها در ایرانداک موافق بودند. بیشتر کسانی نیز که با این دسترسی موافق نبودند، با دسترسی به آن‌ها پس از گذشت زمان معین موافق بودند. نمای این زمان هم برای پیشنهادها و هم برای پایان‌نامه‌ها/ رساله‌ها ۱۲ ماه (یک سال) بود.

۲. کمتر از نیمی از جامعه با بارگذاری (آپلود) داده‌های دیجیتال پژوهش خود در ایرانداک همراه با ثبت پایان‌نامه/ رساله‌ها موافق بودند و بیشتر آن‌ها یا موافق یا مطمئن نبودند. ولی بیشتر کسانی که با این گزینه موافق بودند، با دسترسی باز به آن‌ها هم بی‌درنگ پس از ثبت در ایرانداک موافق بودند. بیشتر کسانی هم که با این دسترسی موافق نبودند، با دسترسی به آن‌ها پس از گذشت زمان معین موافق بودند. نمای این زمان هم ۱۲ ماه (یک سال)

بود.

۳. کمتر از نیمی از جامعه با بارگذاری (آپلود) کدهای رایانه‌ای پایان‌نامه/ رساله در ایرانداک همراه با ثبت پایان‌نامه/ رساله‌ها موافق بودند و بیشتر آن‌ها یا موافق یا مطمئن نبودند. ولی بیشتر کسانی که با این گزینه موافق بودند، با دسترسی باز به آن‌ها هم بی‌درنگ پس از ثبت در ایرانداک موافق بودند. بیشتر کسانی هم که با این دسترسی موافق نبودند، با دسترسی به آن‌ها پس از گذشت زمان معین موافق بودند. نمای این زمان هم ۱۲ ماه (یک سال) بود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

برای بهبود سامانه ملی ثبت پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها، و پیشنهادها پیشنهاد شد که فراداده‌های کمیته پیشنهادها و پایان‌نامه‌ها/ رساله‌ها به زبان انگلیسی در هنگام ثبت از کاربران گرفته شوند. با نگره‌داشت زمان‌بندی کنونی برای اشاعه تمام‌متن پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های دانشگاه‌ها/ پژوهشگاه‌های زیر پوشش وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری؛ همه کاربران این نهادها بتوانند زمان‌بندی کمتری را نیز برای اشاعه برگزینند و کاربران وابسته به وزارت بهداشت، درمان، و آموزش پزشکی و حوزه‌های علمیه، بتوانند اجازه دسترسی باز به این مدارک را در زمان‌بندی دلخواه خود بدهند. دیگر اینکه در این سامانه بارگذاری (آپلود) دلخواه داده‌های دیجیتال و کدهای رایانه‌ای پایان‌نامه/ رساله و اجازه دسترسی باز به آن‌ها (بی‌درنگ یا پس از گذشت زمان معین) دیده شود.

برای بهبود گنج پیشنهاد شد که پایگاهی دوزبانه (فارسی و انگلیسی) با دسترسی جهانی طراحی شود. دیگر اینکه با نگره‌داشت زمان‌بندی کنونی برای اشاعه تمام‌متن پایان‌نامه‌ها، و رساله‌ها؛ دسترسی باز زود هنگام این مدارک برای دانشگاه‌ها/ پژوهشگاه‌های زیر پوشش وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری؛ با تأیید کاربران در سامانه ملی ثبت پایان‌نامه، رساله، و پیشنهادها هم شدنی باشد و دسترسی باز به مدارک نهادهای وابسته به وزارت بهداشت، درمان، و آموزش پزشکی و حوزه‌های علمیه، بر پایه اجازه‌ای که خود می‌دهند، انجام شود. پیشنهاد دیگر در این زمینه، آغاز اشاعه تمام‌متن پیشنهادها/ دانشگاه‌ها/ پژوهشگاه‌های زیر پوشش وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری بر پایه زمان‌بندی ابلاغ شده از وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری است. دیگر اینکه زیرساختی تازه برای اشاعه داده‌های دیجیتال پژوهش و کدهای رایانه‌ای (بر پایه زمان‌بندی دلخواه دانشجویان) افزوده شود.

از دیدگاه سیاست‌گذاری پیشنهاد شد که گنج دوزبانه و با دسترسی باز جهانی به فراداده‌ها به همراه اجازه نمایه شدن محتوای آن در موتورهای کاوش شود. دیگر اینکه دسترسی نهادهای جهانی مانند «ان‌دی‌ال‌تی‌دی» به گنج برای خوانش و نمایه فراداده‌ها و دادن نشانی برای دسترسی باز همگان به آن، با اولویت مدارک دکتری تخصصی فراهم شود. افزون بر این، برای پیشنهادها و پایان‌نامه‌ها/ رساله‌های دانشگاه‌ها/ پژوهشگاه‌های زیر پوشش وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری زمان‌بندی کنونی برای دسترسی به تمام‌متن همه مدارک، به یک سال کاهش یابد و

همه کاربران این نهادها بتوانند زمان‌بندی کمتری را نیز برای اشاعه برگزینند و کاربران وابسته به وزارت بهداشت، درمان، و آموزش پزشکی و حوزه‌های علمیه، بتوانند اجازه دسترسی باز به این مدارک را در زمان‌بندی دلخواه خود بدهند.